

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

IX Харківський міжнародний
юридичний форум

IUS PUNIENDI: ГОЛОСИ ЕПОХ В СУГОЛОССІ ДНІВ - ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФ. М.І. ПАНОВА (in memoriam)

Матеріали круглого столу
«IUS PUNIENDI: ГОЛОСИ ЕПОХ
В СУГОЛОССІ ДНІВ – ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ ПРОФ. М.І. ПАНОВА
(in memoriam)»,
що відбувся 27 вересня 2025 року

IX Харківський міжнародний юридичний форум

**IUS PUNIENDI: ГОЛОСИ ЕПОХ В
СУГОЛОССІ ДНІВ**

ДО 85-РІЧЧЯ

ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФ.

М.І. ПАНОВА

(in memoriam)

Матеріали круглого столу
«IUS PUNIENDI: ГОЛОСИ ЕПОХ
В СУГОЛОССІ ДНІВ – ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ ПРОФ. М.І. ПАНОВА
(in memoriam)»,
що відбувся 27 вересня 2025 року

2025

КРУГЛИЙ СТІЛ
Запрошуються усі, хто пам'ятає, шанує і бажає взяти слово

**IUS PUNIENDI:
ГОЛОСИ
ЕПОХ
В СУГОЛОССІ
ДНІВ**

У межах заходу, присвяченого
вшануванню пам'яті
видатного вченого-криміналіста
професора М.І. Панова,
Кафедра кримінального права НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Спільнота учнів проф. М.І. Панова

Кафедра кримінально-правової політики НЮУ ім. Ярослава Мудрого

на форумі відбудеться фахова дискусія, присвячена
найгострішим історичним, теоретичним і практичним
аспектам права покарання (ius puniendi)
від модерної доби до сучасності

ДО 85-РІЧЧЯ
ВІД ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ
ПРОФЕСОРА
**МИКОЛИ
ІВАНОВИЧА
ПАНОВА
(1940-2023)** in memoriam

IX ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФОРУМ

27.09.2025
10:00 — 13:00

онлайн
(платформа Zoom) (НЮУ ім. Ярослава Мудрого) **офлайн**

KEY-NOTE СПІКЕРИ:

**Сергій
Іванович
Максимов** Доктор юридичних наук,
професор кафедри прав людини
і кримінальної методології НЮУ
імені Ярослава Мудрого

**Юрій
Анатолійович
Пономаренко** Доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри
кримінального права НЮУ
імені Ярослава Мудрого

МОДЕРАТОРИ:

**Олександр
Едуардович
Радутний** Кандидат юридичних
наук, доцент кафедри
кримінального права НЮУ
імені Ярослава Мудрого

**Олена
Володимирівна
Харитонова** Кандидатка юридичних
наук, доцентка кафедри
кримінального права НЮУ
імені Ярослава Мудрого

Реєстрація триває до 20 вересня 2025 року
за посиланням:
<https://forms.gle/gpx1W4btGWTxYhhb6>

<https://youtu.be/VelUmW8XRmY>

Посилання на відеоматеріали круглого столу «IUS PUNIENDI: ГОЛОСИ ЕПОХ В СУГОЛОССІ ДНІВ – ДО 85-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФ. М.І. ПАНОВА (in memoriam)», що відбувся 27 вересня 2025 року

УДК 343.2/.7(477)(082)

Редакційна колегія:

Ю.А. Пономаренко (голов. ред.), О.Е. Радутний, О.В. Харитонова

Макет та обкладинка: О.Е. Радутний, О.В. Харитонова

IUS PUNIENDI: голоси епох в суголоссі днів – до 85-річчя від дня народження проф. М.І. Панова (in memoriam): матеріали круглого столу, що відбувся у межах IX Харківського міжнародного юридичного форуму 27 вер. 2025 р. / [редкол.: Ю.А. Пономаренко (голов.ред.), О.Е. Радутний, О.В. Харитонова]. Харків: Право. 2025. – 320 с. – Режим доступу: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/20569>

ISBN 978-617-8617-07-3

електронне видання

Збірка матеріалів меморіального круглого столу «Ius puniendi: голоси епох в суголоссі днів» присвячена 85-річчю від дня народження видатного українського правознавця, криміналіста, доктора юридичних наук, професора Миколи Івановича Панова (1940-2023).

Фокус-темою заходу стало ius puniendi – право покарання як одна з ключових категорій кримінально-правової науки, що поєднує практичні, філософські, історичні, етичні та соціальні виміри. У доповідях і повідомленнях учасників круглого столу осмислюються сучасні проблеми кримінального права, стратегії і методології криміналізації та пеналізації, міждисциплінарні та воєнні виклики, гуманістичні і нормативні орієнтири розвитку та найбільш складні і вразливі зони сучасної кримінальної юстиції.

Символічне суголосся між правниками різних турбулентних епох, що мушили шукати відповіді на виклики свого часу, підкреслюється у діалозі та суперечностях з модерною традицією і сучасною кримінально-правовою думкою. Від Чезаре Беккарія і доби Просвітництва до сьогодення – розгортається у збірці осмислення інтелектуальної та життєвої спадщини професора М.І. Панова, для якого право було формою розуму, гуманності та відповідальності.

Видання стане у пригоді фахівцям у сфері кримінального права, суспільним лідерам і політичним діячам, ученим та здобувачам освіти, в тому числі студентам-юристам, аспірантам, а також усім, хто цікавиться кримінально-правовою наукою та її міждисциплінарними зв'язками.

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2025

© Національна академія правових наук України, 2025

© Громадська організація «Всеукраїнська асоціація кримінального права», 2025

Організаційний комітет та редакційна колегія публікують матеріали в авторській редакції, не вносячи змін у зміст, форму, лексику, граматику, пунктуацію чи стилістику оригінального тексту. Це означає, що опубліковані в авторській редакції думки, погляди, твердження та висновки відображають виключно особисту позицію авторів і не є офіційною точкою зору видання, редакції, організаційного комітету чи будь-яких пов'язаних з ними осіб чи установ.

Редакція та організаційний комітет не несуть відповідальності за будь-які можливі наслідки, що виникають у зв'язку з використанням, інтерпретацією або поширенням опублікованої інформації. Ми залишаємо за собою право не поділяти поглядів авторів, але вважаємо важливим забезпечити простір для вільного висловлення думок у рамках академічної, професійної або громадської дискусії. Читачам рекомендується критично оцінювати зміст публікацій, розуміючи, що вони є вираженням індивідуальної думки конкретної особи, а не офіційною позицією видання.

ОГЛАВ

Передмова

Баулін Ю.В. Вітальне слово	11
-----------------------------------	----

Професор Микола Іванович Панов: in memoriam

Харитонов С.О. Академік М.І. Панов та його творчий шлях в сучасній юридичній науці	17
---	----

Радутний О.Е. Методологічні засади системної організації кримінального права та якості правових норм у науковій спадщині М.І. Панова	23
---	----

Кузнецов В.В. Вплив ідей М.І. Панова на формування якісного кримінального законодавства України	30
--	----

Грищук В.К. Наукові концепти академіка Панова М.І. щодо розуміння поняття та практичного значення способу вчинення кримінального правопорушення	37
--	----

Мисливий В.А. Микола Іванович Панов – фундатор учення про спосіб вчинення злочину	46
--	----

Бантишев О.Ф. Пам'яті Миколи Івановича Панова – колеги та друга	51
--	----

Кріцак І.В. Микола Іванович Панов – титан духу кримінально-правової науки та юриспруденції	54
---	----

Фокус-тема «Ius puniendi: трансформація права покарання від модерну до викликів сучасності»

Максимов С.І. Просвітництво як історичний та ідейний контекст праці Чезаре Беккарія «Про злочини та покарання»: повернення до витоків	65
--	----

Пономаренко Ю.А. Ius puniendi: трансформація права покарання від модерну до викликів сучасності	70
--	----

Перша дискусійна панель

Криміналізація та пеналізація: стратегії, методології, розвиток

<i>Туляков В.О.</i> Принцип додатковості та методологія контекстуальної криміналізації в рефлексії вчення М.І. Панова	78
<i>Стрельцов Є.Л.</i> Основна функція кримінального права: підстави та умови реалізації	88
<i>Музика А.А.</i> Мої спогади про Миколу Івановича Панова і думки щодо мети призначення покарання	93
<i>Азаров Д.С.</i> Штраф за вбивство: мета покарання у фокусі судової дискреції	98
<i>Карчевський М.В.</i> Динамічні санкції: один з можливих напрямів використання ШІ у кримінально-правовому регулюванні	106
<i>Тимофєєва Л.Ю.</i> Пропорційність та легітимність покарання у зрізі вчень шкіл кримінального права	112
<i>Крикливець Д.Є.</i> Кримінально-правова депеналізація: визначення окремих засад розуміння	118
<i>Хильченко (Макаренко) А.С.</i> Пропорційність як принцип призначення покарання	122
<i>Панова С.В.</i> Роль кримінального покарання у протидії злочинності	127
<i>Загуменна Ю.О.</i> Гарантії прав людини та IUS PUNIENDI: пошук балансу в системі забезпечення національної безпеки України	132
<i>Долинська Т.С.</i> Відповідність штрафів як виду кримінального покарання сучасним соціально-економічним умовам України	137
<i>Зайцев О.В.</i> Запровадження кримінальної відповідальності судді за ухвалення свавільного судового рішення: проблема матеріального чи процесуального права?	140

Друга дискусійна панель
Сила міждисциплінарності

Шепітько В.Ю. Роль академіка Миколи Панова у дослідженні методології науки кримінального права і її міжнаукових зв'язків	148
Демидова Л.М. Методологія науки кримінального права: наукова спадщина професора Миколи Івановича Панова фундаментального значення	153
Шепітько М.В. Досвід та інтуїція в кримінальному праві	157
Герасіна Л.М. Міжнародна криза: специфіка сучасного розвитку і політико-правового здолення	163
Сметаніна Н.В. Спадщина Миколи Івановича Панова для сучасних кримінологічних досліджень	168
Митрофанов І.І. Юридичні категорії в роботах М.І. Панова	172
Кулик К.Д. Щодо внеску академіка Миколи Івановича Панова у розвиток понятійного апарату наук кримінального циклу	177
Оболенцев В.Ф. Наукова спадщина професора М.І. Панова щодо використання системного підходу у кримінальному праві	180
Вереша Р.В. Методологічний інструментарій правничої освіти в межах сучасних викликів	183
Авдєєва Г.К. Проблеми технологізації кримінального провадження у роботах професора Миколи Івановича Панова	188

Третя дискусійна панель
Вразливі зони в системі кримінальної юстиції: погляд сьогодення

Багіров С.Р. Як зорієнтуватися у «вузлі протиріч»: підхід Миколи Панова до причинного зв'язку у кримінальному праві	193
Михайліченко Т.О. (Не)Системний підхід у кримінальному праві та законодавстві (на прикладі фармацевтичних кримінальних правопорушень)	199

Акімов М.О. Посилення покарання як вияв популізму у законотворчості (на прикладі законопроекту реєстр. № 11018 від 16 лютого 2024 року)	206
Лазарєв В.В. Питання правничої термінології та лінгвістики в правових позиціях Конституційного Суду України	210
Шпіляревич В.В. Вчення про національну безпеку України крізь призму поглядів професора Миколи Івановича Панова	212
Дудоров О.О., Задоя К.П. До питання про відповідальність загального суб'єкта кримінального правопорушення за пособництво незаконному збагаченню	218
Яценко А.М. Воєнний стан як обставина, що впливає на кваліфікацію кримінальних правопорушень проти власності та індивідуалізацію кримінально-правового обтяження під час його обрання	229
Храмцов О.М. Щодо кримінально-правової охорони військових честі та гідності	235
Катеринчук К.В. Особливості блокування банківських рахунків військовослужбовців	240
Карпенко М.І. Стан військової злочинності в державі потребує прийняття невідкладних рішень органами державної влади	244
Політова А.С. Участь неповнолітніх у збройних конфліктах: чи актуально це для України?	248
Алієв Р.В. Типові прийоми досудового розслідування військових кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану	254
Керопян А.А. До питання про безпосередній об'єкт поганого поводження з військовополоненими	263
Осадчая А.С. Кваліфікаційна функція спеціального суб'єкта кримінального правопорушення	267
Черевко К.О. Кіберзлочинець як об'єкт кримінологічного дослідження	273

Муратова С.О. Інститут судимості як захід кримінально-правового характеру в системі інститутів загальної частини кримінального права України: актуальні питання застосування	279
Александренко О.В., Женунтій В.І. Кримінальна відповідальність за посягання на свободу світогляду і віросповідання у законодавстві незалежної України	286
Расторгуєва Н.О. Підходи до розуміння принципу верховенства права	290
Самощенко І.В. Види злочинних (протиправних) об'єднань за кримінальним правом Італії	293
Трибуна аспірантів та студентів	
Граб А.В. Конфіскація майна як не обов'язкове додаткове покарання за незаконне збагачення: de lege ferenda	298
Новіков Є.В. Jus puniendi в контексті діяльності поліції: правові межі та гарантії недопущення свавілля	305
Симиряко Є.В. Кримінально-правове регулювання відповідальності військовослужбовців в умовах воєнного стану	309
Салтиков Є.О. Кваліфікація військових кримінальних правопорушень (ст.ст. 407, 408 КК України) в умовах воєнного стану: аналіз законодавчих змін та судової практики 2024 – 2025 рр.	314

встановило конституційні категорії та перетворило їх на усталені правові поняття, а друге рішення уточнило та розширило їх, ввівши в мовний обіг низку нових понять. Разом вони продемонстрували, що Конституційний Суд України не лише здійснює тлумачення, а й активно сприяє формуванню юридичної мови, зокрема, створенню юридичної термінології.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) : Рішення Конституційного Суду України від 14.12.1999 р. № 10-рп/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99#Text>
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної" : Рішення Конституційного суду України від 14.07.2021 № 1-п/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
4. Головатий С. П., Бесчастний В. М., Бірюк Л. І., Адамчик Н. І., Михеєнко Ю. М. Конституція України в практиці Конституційного Суду: офіційне тлумачення та юридичні позиції. 1997–2023. Київ : ВАІТЕ, 2024. 450 с.

Шніляревич В.В.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

**ВЧЕННЯ ПРО НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ
КРІЗЬ ПРИЗМУ ПОГЛЯДІВ
ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ІВАНОВИЧА ПАНОВА**

Микола Іванович Панов, доктор юридичних наук (1987 р.), професор (1989 р.), заслужений діяч науки і техніки України (1995 р.), академік Національної академії правових наук України (2000 р.), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2006 р.), заслужений професор Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого (2009 р.), – відомий як в Україні, так і за її межами учений, який на протязі всього свого життя був активним учасником розробки проєктів Конституції України, КК України, інших нормативно-правових актів України та здійснив вагомий внесок у розвиток не лише кримінально-правової науки, а й філософії і соціології права, теорії та історії держави і права, про що свідчать результати його фахово професійної, наполегливої та масштабної за обсягом науково-дослідницької діяльності.

Неабияку важливість в теперішній час мають ті наукові публікації Миколи Івановича Панова, які значною мірою доповнюють та розвивають систему знань у сфері вчення про національну безпеку України. А саме мова йде про такі його наукові роботи, як: «Національна безпека України: структура та напрямки реалізації» (автори – Данільян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І.) [1], «Безпека як фундаментальна категорія в методології правознавства (до постановки проблеми)» (автор – Панов М. І.) [2], «Право людини на безпеку (конституційно-правові аспекти)» (автор – Панов М. І.) [3], «Право людини на безпеку» (автори – Панов М. І., Тихий В. П.) [4]. Це обумовлено актуальністю питання забезпечення національної безпеки України, що пов'язане з необхідністю захисту в сучасний період суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України від протиправного посягання зі сторони РФ, яке у лютому 2014 року розпочалося з наступу на Кримський півострів, що згідно Конституції України є невіддільною частиною системи адміністративно-територіального устрою України [5].

Ознайомившись із зазначеними вище науковими працями, варто відмітити певну логічну послідовність у вивченні Миколою Івановичем Пановим

проблем національної безпеки України, що в підсумку дозволило йому зробити відповідні науково обґрунтовані висновки. Зокрема, ця послідовність виражається у першочерговому дослідженні безпеки як загальної категорії з переходом на дослідження конкретного її виду – національної безпеки України. Тож під безпекою в цілому Микола Іванович Панов розумів «стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави, людства від небезпек; одну з найважливіших цінностей соціального буття людей, обов'язкову передумову існування і подальшого розвитку людства». Тобто за своїм змістом «безпека» передбачає, з одного боку, відсутність небезпеки, а з іншого – наявність стану захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, посягань і небезпек [2, с. 10].

Проблема безпеки завжди була і залишається актуальною для людини і суспільства в цілому. Вона є найважливішою цінністю, що повинна забезпечувати вільне існування та розвиток особи, суспільства, людства, створювати гармонію і переборювати суперечності у відносинах «людина – техніка», «людина – навколишнє середовище», у взаєминах між людьми, особою і державою, суспільством, між націями і державами [2, с. 11]. Крім того ученим зауважено, що категорія «безпека» гранично широка за обсягом і глибока за змістом, тому мають розроблятися також поняття окремих видів безпеки: термоядерної, екологічної, особистої, державної, суспільної, національної, міжнародної та інші [2, с. 11]. Це фактично і стало основою для дослідження ним в подальшому власне національної безпеки України з фокусом на з'ясування її поняття, рівнів, структури та загроз. Отож стосовно поняття національної безпеки України, то Микола Іванович Панов трактував її як «стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, людства в цілому від внутрішніх і зовнішніх загроз». При цьому під життєво важливими інтересами, на думку ученого, необхідно розуміти сукупність потреб, задоволення яких надійно забезпечує існування і можливості розвитку особистості, суспільства і держави [1, с. 9].

Якщо вести мову про рівні національної безпеки України, то виняткову увагу Микола Іванович Панов приділяв безпосередньо безпеці людини. В Україні безпека людини визнається однією з найвищих соціальних цінностей (ч. 1 ст. 3 Конституції України) та включає в себе: безпеку життя, честі та гідності, місця проживання, недоторканності житла, таємниці особистого життя, невтручання в особисте і сімейне життя, свободи думки і слова, світогляду, об'єднань, підприємницької діяльності, безпеку майна тощо. У зв'язку з цим, як впливає, у систему безпеки людини входять: фізична, психологічна, моральна, соціальна, матеріальна, майнова та інші її види [3, с. 57].

Безпека людини – це певною мірою узагальнений показник реалізації її прав та свобод, гарантованості від небезпек. Вона є одним із головних показників якості й рівня життя людини [4, с. 113], а її забезпечення (гарантування, охорона і захист прав і свобод людини) – це головна функція, мета і обов'язок держави України, всіх гілок влади, всіх ланок державного механізму [3, с. 58].

Що стосується структури національної безпеки України, то до основних її елементів Микола Іванович Панов вважав за доцільне відносити:

1) *правову безпеку*, яка виступає головним і фундаментальним принципом побудови правової системи, галузей права та їх інститутів з точки зору забезпечення безпечного функціонування і розвитку суспільних відносин, здійснення прав і свобод людини і громадянина без порушення прав і свобод інших осіб. З цією метою має існувати оптимальний баланс між захистом демократичних інститутів, загальних інтересів та захистом прав і свобод особистості [1, с. 227].

2) *інформаційну безпеку* – захищеність об'єкта від інформаційних загроз або негативних впливів, пов'язаних з інформацією та збереженням у таємниці даних про певний об'єкт, що становлять державну таємницю. В основі державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки повинна бути системна превентивна діяльність органів державного управління щодо надання гарантій інформаційної безпеки особистості, соціальним групам, суспільству і державі в цілому [1, с. с. 158, 165].

3) *екологічну безпеку* – такий стан системи «природа-людина», який забезпечує збалансовану взаємодію природних, технічних і соціальних систем, формування природно-культурного середовища, що відповідає санітарно-гігієнічним, естетичним і матеріальним потребам жителів регіонів Землі при збереженні природно-ресурсного й екологічного потенціалів природних систем і здатності біосфери в цілому до саморегулювання [1, с. 125].

4) *соціальну безпеку*, яку можна розглядати як мету, засіб та результат діяльності людини по захисту від чинників, явищ, подій та процесів, що становлять їй загрозу [2, с. 12].

5) *політичну, економічну, воєнну, гуманітарну, демографічну безпеки* тощо.

Окремо висловлювався учений й з приводу місця державної безпеки в системі національної безпеки України, а також усвідомлення співвідношення державної безпеки з різними складовими національної безпеки України. Тут він однозначно стверджував, що в означеному ракурсі державна безпека традиційно розглядається як невід’ємна частина політичної, економічної, оборонної й інших складових національної безпеки України [2, с. 11].

Кожна зі складових національної безпеки України має певну специфічну своєрідність. Разом з тим вони знаходяться в тісному взаємозв’язку й взаємозалежності. Усі названі елементи національної безпеки України однаково важливі для формування всезагальної, повної, комплексної системи безпеки, але залежно від конкретно-історичних обставин, в силу дії різноманітних факторів, на передній план, набуваючи особливого значення, може виступати та чи інша складова [1, с. 12].

І на завершення відносно загроз національній безпеці України. Учений зазначав, що до загроз безпеці особистості, суспільству та державі можна віднести термоядерну, хімічну, технологічну, екологічну, епідемічну, продовольчу (небезпеку голоду), воєнну, соціальну, кримінальну (зокрема, тероризм, кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного

правопорядку [4, с. 297]), економічну безпеку, зловживання науковими і технічними знаннями та інші безпеки [2, с. 10]. Деякі з небезпек настільки великі та інтенсивні, що створюють загрозу існуванню людства на Землі та можуть призвести до зникнення виду «Homo sapiens» («Людина розумна») [2, с. 10]. Так, з однієї сторони, сучасна постіндустріальна цивілізація, досягнення науково-технічного прогресу забезпечили дуже високий рівень освоєння сил природи, ефективне використання в інтересах людства найновіших досягнень науки і техніки. Водночас активний і різноплановий розвиток виробничої та соціальної сфери життєдіяльності людини об'єктивно зумовив виникнення і прогресуюче збільшення досить інтенсивних чинників і джерел різного роду небезпек, що створюють загрозу заподіяння значної, а часом і великої (або дуже великої) шкоди особі, суспільству, державі або навіть загрозу існування людства [1, с. 223].

Таким чином, резюмуючи все вище наведене, слід констатувати, що наукова діяльність Миколи Івановича Панова є теоретичною базою вивчення важливих на сьогодні проблем національної безпеки України, вироблення конкретних пропозицій та забезпечення на їх основі удосконалення механізму захисту життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких згідно положень закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII «забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян» [6].

Список використаних джерел:

1. Данільян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації : навч. посіб. Харків : Фоліо, 2002. 285 с.
2. Панов М., Тихий В. Безпека як фундаментальна категорія в методології правознавства (до постановки проблеми). *Вісник Академії правових наук України*. 2000. № 3 (22). С. 10–16.
3. Панов М. І. Право людини на безпеку (конституційно-правові аспекти). *Вісник Конституційного Суду України*. 2000. № 6. С. 57–61.

4. Панов М. І., Тихий В. П. Право людини на безпеку. *Актуальні проблеми формування правової держави в Україні : до 50-ї річниці Конвенції про захист прав людини та основних свобод* [матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. : у 2-х ч. Ч. 2.]. Х.: Міністерство освіти і науки України, Національна юридична академія України, Рада Європи, Європейська комісія, 2000. С. 112–118.

5. Конституція України : основний Закон України від 28 чер. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20 вересня 2025 року).

6. Про національну безпеку України : закон України від 21 чер. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 20 вересня 2025 року).

Дудоров О.О.

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Задоя К.П.

кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗАГАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ЗА ПОСОБНИЦТВО НЕЗАКОННОМУ ЗБАГАЧЕННЮ

Чинна редакція ст. 368-5 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачає відповідальність особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за набуття активів, вартість яких більше ніж на три тисячі прожиткових мінімумів для працездатних осіб перевищує її законні доходи. У п. 2 примітки цієї статті зазначається, що під набуттям активів у ст. 368-5 КК слід розуміти: 1) набуття активів у власність особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2)